

Мистецтвознавство

УДК 821.161.2: 7038.6

ББК 83.3 (4Укр) 1

ЗБЕРЕЖЕННЯ І ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ БАРВІНСЬКОГО МИТЦЯМИ УКРАЇНСЬКОГО ЗАРУБІЖЖЯ

Г. В. Карась

*Інститут мистецтв Прикарпатського
національного університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, вул. Сахарова, 64; тел. +380(342)-555-888*

У дослідженні з'ясовуються особливості збереження і популяризації творчої спадщини Василя Барвінського митцями українського зарубіжжя в контексті вокального, хорового та інструментального виконавства, а також українського музикознавства західної діаспори. Звернена увага на видання та звукозаписи творів В. Барвінського за кордоном.

Ключові слова: музичні твори, виконавство, піаніст, співак, творча спадщина.

Василь Барвінський займає особливе місце в українській музичній культурі ХХ століття. Він став, на думку Л.Кияновської, «однією з найнепересічніших особистостей не суто національного, а загальносвітового масштабу» [20, 240]. Композитор, чиї твори виконувалися на всіх континентах, талановитий піаніст, музикознавець, педагог, який більше 30 років стояв на чолі українського вищого музичного навчального закладу у Львові, голова СУПРОМу був репресований радянською владою, відбув десятирічне заслання на каторзі, твори його були знищені і впродовж наступних десятиліть на його творчість було накладено табу. Тільки після проголошення незалежності Україні на рідній землі розпочався активний процес повернення його імені та спадщини. Водночас представники української діаспори впродовж десятиліть дбайливо зберігали і широко пропагували творчість В. Барвінського, включаючи твори композитора до діючого репертуару, публікуючи монографії та статті із справжньою оцінкою внеску митця у розвиток українського музичного мистецтва.

Питання збереження і популяризації творчої спадщини В. Барвінського митцями українського зарубіжжя належить до маловивчених в Україні. Дослідження і публіцистика В. Барвінського, музикознавців

С. Павлишин, Л. Кияновської, Н. Кашкадамової, Г. Жук, Л. Назар в Україні, В. Витвицького, З. Лиська та О. Залеського у США, І. Коваліва в Канаді про композитора, публікація вибраних матеріалів про його життя і творчість з родинного архіву Р.Савицького, мемуари диригента О. Кошиця, співаків І. Маланюк, М. Скали-Старицького, книга С. Шнерха та інші допомагають відтворити цей процес у просторі і часі. Незважаючи на певний обсяг матеріалів про збереження і популяризацію творчої спадщини В. Барвінського митцями українського зарубіжжя, узагальненого дослідження з цієї проблеми поки що немає. Отже, суперечність, яка є між об'єктивно існуючим процесом збереження і популяризації творчої спадщини В. Барвінського митцями українського зарубіжжя та реальним станом його наукового вивчення зумовлює й актуалізує потребу осмислення її та введення до наукового обігу.

Метою дослідження є з'ясування і висвітлення процесу збереження та популяризації творчої спадщини В.Барвінського мистецтвознавцями і культурологами українського зарубіжжя. Відповідно до зазначеної мети необхідно розв'язати такі завдання: виявити і представити джерела, які розкривають особливості збереження і популяризації творчої спадщини В.Барвінського митцями українського зарубіжжя; окреслити рецептивне коло творчості В.Барвінського музикознавцями діаспори; подати широкій музичній громадськості маловідомі факти збереження і популяризації творчої спадщини В.Барвінського за кордоном.

Багатогранною була творчість В.Барвінського, таким же багатогранним було її виконання та популяризація. Світове визнання композитору принесла колискова «Ой, ходить сон» із збірки обробок народних пісень для голосу з фортепіано, створених у ранній празький період творчості. Як писав композитор, цю пісню співала його мама, а опрацював її під безпосереднім враженням імпровізованого співу видатної російської артистки Ольги Ёзовської [5, 142]. Геніальна простота і безпосередність музичного висловлювання спонукала її переклад для хору видатним диригентом Олександром Кошицем. Зберігши гармонію і надавши їй сонористичного забарвлення, Кошиць створив хоровий шедевр, який мав величезний успіх в Америці (з 1922 р.), під час гастролей Української Республіканської капели під його керівництвом, про що свідчить багаточисельна критика в американській пресі¹. Так, бразилійська *Correio Paulistano* (17 вересня 1923 р.) писала: «Коліскова» Барвінського, яку Кошиць «оркестрував» для свого живого фантастичного оркестру, врізується у нашу пам'ять як чудо, створене людиною» [24, 304]. О.Кошиць у листі до друга В.Беневського назвав цей твір «бойовим номером моєї програми по всій Америці», а В.Барвінського – «дуже талановитим композитором-галичанином» [23, 56].

Цей твір разом із хоровими обробками народних пісень, коляд В.Барвінського увійшов до репертуару хорів діаспори. *Коліскову* вико-

¹ Вона подана у книзі «З піснею через світ» (С. 238, 239, 241, 243, 248, 279, 293, 300, 304 [24].

нав на ювілейному концерті Нью-Йоркської греко-католицької парафії у жовтні 1940 р. в *Карнегі-Голл* хор церкви Св. Юрія під керівництвом Теодора Онуфрика у присутності О.Кошиця. Уславлений диригент у газеті *Свобода* так писав: «Мені особливо сподобались ... Барвінського – «Коліскова», яку я в свій час «вокально оркестрував» і яка у виконанні моєї Капели завоювала цілий світ. На мою думку, це найкращий зразок «Коліскової», який коли-небудь створено» [22]. Як вказує В. Барвінський, під враженням зустрічі з О.Кошицем у Львові він написав дві народні пісні для мішаного хору – *Уже сонечко закотилося* (обжинкова) та *Були ми собі в Божому домі* (хрестильна). Щоправда, дата зустрічі (1922 р.), вказана В.Барвінським, викликає сумнів і дає привід для подальших уточнень [5, 152].

Солоспіви В.Барвінського належать до «золотого репертуару» українських оперних та концертно-камерних співаків зарубіжжя. Це, на думку С.Павлишин, «визначні зразки вокальної лірики з огляду на їх оригінальність, неповторність стилю, глибинні національні риси»². Тоді як в Україні вони були вилучені з концертного життя, в діаспорі виконувалися найкращими вокалістами. Однією з перших (від 1916 р.) і довголітньою виконавицею і популяризатором творів композитора, в тому числі і в Європі, була Олександра Любич-Парахоняк. Вона вперше виконала дві колядки в обробці композитора – *Що то за предиво* та *Ой дивнеє народження*. На прохання співачки Барвінський написав три солоспіви *Ой, поля, ви поля* (сл. О.Кониського), *Ой, люлі, люлі* (сл. Т.Шевченка), та тріо *Пісня пісень* (для голосу, фортепіано і скрипки), яке було присвячено їй [5, 150]. Творча співпраця композитора зі співаками (композитор часто виступав концертмейстером на концертах багатьох співаків, писав рецензії на їх виступи) народжувала нові твори або їх варіанти. Так, на прохання відомого співака Михайла Голинського у 30-х роках В.Барвінський здійснює інструментування для симфонічного оркестру з транспозицією оригіналу *Псалому Давида* (94-й), який був написаний 1918 р. для баса і фортепіано [5, 149]. Видатна співачка Ірина Маланюк у розквіті свого таланту у програму сольного концерту 21 січня 1959 року у рамках Зальцбурзьких Днів музики Моцарта включила і три солоспіви В.Барвінського: «Глибоке хвилювання охопило мене, коли я виконувала пісню «Ой поля, ви, поля». В ній співається про кров і сльози, пролиті українським народом, що течуть ріками. Я не мала сумніву в тому, що жодна людина в залі Моцартеуму не розуміє моєї мови, але всі відчули сумний настрій цього твору завдяки його музичній силі» [30, 196].

Ці твори, включені до програми найзнаменитішого для співачки концерту пісень на сцені Кувільє-театру в рамках Мюнхенського Фестивалю оперного мистецтва 1964 р. здобули високу оцінку німецької критики. Едмунд Нікк (*Süddeutsche Zeitung*) так писав про цей виступ 22 липня: «Іра Маланюк, родом з теренів русинських лісистих Карпат, зроби-

² Павлишин С. Солоспіви В.Барвінського [Передмова] / Стефанія Павлишин // Барвінський В. Романси: Для голосу у супроводі фортепіано. - К.: Муз. Україна, 1993.- С.3.

ла нам несподіванку – виконала три, сповнені глибокого хвилювання і пристрасті пісні своїх країн. Найбільше мене вразила «Ой поля, ви, поля» В.Барвінського. Важко сказати, що викликало таку тяжку тугу – колишня приналежність до давньо-австрійського королівства Льодомерії, поневолення русинів поляками чи советський рай» [30, 228]. Співачці була приємна обізнаність рецензента з історією нашої батьківщини, але вона робить свій висновок: «Та його, без усякого сумніву, розвинуте чуття мало б підказати йому, що журба українців від усякого поневолення вилилася тут у музиці» [30, 228].

Цей твір був і в репертуарі ще одного видатного співака Модеста Менцинського, інтерпретацію якого високо оцінив композитор. Захоплення просторами Чорного моря, яке В.Барвінський побачив уперше в Одесі під час гастролей Україною 1928 р., пробудило різні спогади: «і в моїй душі, – як писав композитор, – задзвеніли мимохіть звуки моєї пісні до слів Кониського, яку так незрівняно інтерпретував наш співак Менцинський ще так недавно в часі його концертної поїздки в Галичині...» [3, 55].

Один з найвидатніших пропагандистів української музики за кордоном Мирослав Скала-Старицький впродовж всієї творчої кар'єри за кордоном постійно вносив до програми солоспіву композитора, про що свідчить короткий огляд його виступів³ [39, 62–95]. Йосип Гошуляк (Канада) був одним з небагатьох співаків, хто організував концерт пам'яті В.Барвінського (Торонто, 1964 р.). Серед інших пропагандистів вокальних творів В.Барвінського були у країнах Європи – З. Дольницький, А.Остапчук, І. Сологуб, К. Чічка-Андрієнко, Є. Зарицька, І. Синенька-Іваницька, Т. Юськів-Терен, О. Руснак, О. Пасічник, у Європі і США – М. Сокіл, М. Дуда, М. Мінський, у Бразилії та США – подружжя Ія та Любомир Мацюки, у США – І. Бала, Ю. Богачевський, Є. Винниченко-Мозгова, А. Добрянський, О. Лепкова⁴, Х. Липецька, М. Лисогір, І. Самокиш, О. Сов'як, М. Кокольська, М. Сокіл, П. Плішка, В. Тисовський, у Канаді – Л. Волянська, Д. Йоха-Березенець, І. Мигаль, К. Таранова, Є. Столярчук-Бімс, І. Туркевич-Мартинець, А. Чорнодольська, Я. Щур, В. Тисяк та багато інших. Співачка Едді Сапрун виконувала твори композитора в Європі та Аргентині у супроводі чоловіка С. Сапруна-молодшого В такому дуеті записує дві з них на платівку у 50-х рр. (*Ой ходить сон та Ой, поля, ви поля*) [40].

³ Так, солоспів «Ой, поля, ви поля» виконувався в Моцартеумі, Зальцбург (Австрія), 1946 р.; Мюнхені (Німеччина), 1950 р.; Нью-Йорку (США), 1955 р.; Лондоні (Велика Британія), 1956 р.; Торонто, Монреаль (Канада), 1957 р.; Псалом Давида – в Нью-Йорку, Клавленді (США), 1959 р.; Відні, 1962 р.; Лондоні, Ноттінгемі, 1962 р.; Лондоні, 1964 р.; Мюнхені, 1965 р. і т.д.

⁴ У лютому 1934 р., будучи ще студенткою, вона виступала у Львові на огляді вихованців Вищого музичного інституту ім. М.Лисенка з тенором В.Матіяшем у супроводі фортепіано В.Барвінського.

Отже, українські співаки, виконуючи солоспіви В.Барвінського не тільки для представників вітчизняної еміграції, але і в іноетнічному середовищі, вводили їх в контекст світового музичного простору.

Особливою сторінкою музичної культури українського зарубіжжя є виконання фортепіанних творів В.Барвінського, які відповідали найвищим мистецьким вимогам⁵. Їх включали до своїх програм такі видатні постаті європейського піаністичного мистецтва, як Любка Колесса⁶, Роман Савицький, Дарія Гординська-Каранович ще за життя композитора. Серед перших інтерпретаторів його творів були піаністки Софія Дністрянська (у Відні та Чехо-Словаччині) та Володимира Божейко, яка у 1925 р. у концерті пам'яті Т.Шевченка у Празі грає поряд з творами Ф.Ліста, С.Людкевича також *Прелюдію* фа-дієз мажор В.Барвінського В.Барвінський виховав цілу плеяду піаністів нового покоління. Серед його учнів у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка у Львові – відомі піаністи Д. Гординська-Каранович, Р.Савицький, З.Лисько, А. Рудницький, С. Сапрун – мол., Б. Лончина, О. Наконечна, Б. Перфецький, Г. Клим, О. Чипак. Емігрувавши за кордон, вони активно пропагували там українську музику і в першу чергу твори свого улюбленого вчителя. Саме в класі В.Барвінського заклалися основи Львівської фортепіанної школи першої половини ХХ століття, а його вихованці творять плеяду високопрофесійних музикантів, оригінальних цікавих особистостей.

Р. Савицький належав до активних пропагандистів творів свого вчителя як в Україні, так і за кордоном. Він виконував майже все, написане композитором для фортепіано соло і фортепіанних камерних ансамблів, був першим виконавцем його *Концерту* для фортепіано й оркестру в 1938 р. з нагоди 50-річчя ювілею композитора. Його завжди хвилювала доля свого вчителя, а тому саме в нього виникла потреба відшукування і збереження творів В.Барвінського, розпорошених скрізь по світі. Цю справу успішно і наполегливо продовжив його син – музикознавець Роман-молодший, який зробив дуже багато для повернення спадщини композитора в Україну⁷. Д. Гординська-Каранович також належить до вірних учнів педагога. Вона була першим виконавцем *Української сюїти* – одного з найбільших і найважчих фортепіанних творів композитора, мала її в репертуарі протягом цілого життя, врятувала рукопис Сюїти з вогню війни у Відні; у рік смерті композитора здійснила концертне турне по США з монографічною програмою, в якій були: 5 Прелюдій; 6 мініатюр; Українська сюїта (зі вступним словом у цих концертах виступали музикологи З. Лисько та В. Витвицький, які були близькими з В. Барвінським у львівській довоєнний період); залишила звукозаписи творів Ба-

⁵ Це питання висвітлене у працях Н.Кашкадамової, Б.Тихонюка та ін.

⁶ На зорі телебачення в Лондоні 21 травня 1937 р. траслювався концерт з творів В.Барвінського та Н.Нижанківського у її виконанні.

⁷ Зокрема, ним упорядкована і видана збірка фортепіанних творів композитора, віднайдено і повернено в Україну рукописи його творів, зосібна фортепіанний *Концерт*, розшуки якого тривали 20 років, хоровий твір «Наша туга, наша пісня» (сл. С.Черкасенка), упорядковано каталог автографів композитора та ін.

рвінського у власному виконанні; збереглися її висловлювання про вчителя – оцінка його творчості, коротка характеристика методики, спогади [15]; в 1990 р. у Львові провела відкритий урок-майстер-клас з роботою над *Українською сюїтою*, який записаний на магнітофонній стрічці; нею був переданий С.Павлишин рукопис віолончельного концерту, написаний В.Барвінським у Мордовії у період між 1949 та 1958 рр.⁸

Хоч піаніст-віртуоз Северин Сапрун-мол. короточасно навчався у В.Барвінського під час війни (1941-1942 рр.), проте педагог вважав його одним з кращих своїх учнів. Саме з його постаттю пов'язана майже містична історія повернення в Україну шедевр національної фортепіанної музики, копії *Концерту f-moll* для фортепіано з оркестром В. Барвінського, який вважався безнадійно втраченим в зв'язку із трагічними обставинами життя композитора. Її опубліковано в статтях Р.Савицького-мол. [37; 38], книзі С.Шнерха [40]. Символічно, що рукопис було віднайдено в день 30-річчя від дня смерті композитора, а вже наступного 1994 року цей музичний шедевр почули львів'яни 30 вересня у переповненій філармонійній залі ім. С.Людкевича у виконанні проф. Марії Крушельницької та львівського симфонічного оркестру [40, 179-182].

До 120-річчя з дня народження композитора клавір *Концерту* вперше надруковано і на святковій академії з нагоди ювілею (22 лютого 2008 р.) виконаний в Івано-Франківську молодими виконавцями. Погоджуючись з думкою С.Шнерха про те, що цей Концерт – символ мучеництва нашої музики, наших композиторів, хочеться додати – символ великої любові до музики, символ збереження наших духовних скарбів діаспорою.

Видатний піаніст Лео Сирота пропагував твори композитора не лише у Європі, а й у Японії та США. За інформацією *Українського календаря* (Варшава, 1970 р.), знайомство митців відбулося в 1923 р. у польській Вищій музичній школі Анни Нементовської у Львові, де В.Барвінський викладав теоретичні предмети. Сирота зацікавився музикою композитора і пообіцяв промоцію у *Edition Universal*. Незабаром Еміль Герцка надіслав прохання про мініатюри і в 1925 р. їх побачила вся Європа – 1000 примірників розійшлася за 4 місяці. Пізніше *Український танок* В.Барвінського був надрукований у Японії (1931 р.), що свідчить, про популяризацію творів українських композиторів Л.Сиротою в Японії [32, 64-65].

Серед інших піаністів, які виконували і виконують твори В. Барвінського у США, – Л. Горницький, В. Кіпа, Т. Гриньків, Р.Рудницький, Х. Чвартацька, Ф. Бокаріус-Сагайдачна, Л. Артимв, Л. Крупа, у Канаді – М. Кравців-Барабаш, Л. Жук, в Аргентині – Т. Микиша.

Слід відзначити, що педагогічні принципи свого вчителя його учні продовжували і в організації музичної освіти за кордоном. Так, Р. Савицький був засновником і першим директором Українського Музичного

⁸ Вперше він проаналізований у дисертації Г. Жук [17].

Інституту в Нью-Йорку (1952-1959 рр.), що був створений за взірцем і принципами ВМІ ім. М. Лисенка у Львові. Згодом його очолювали З. Лисько (1961-1967 рр.) та Д. Гординська-Каранович (від 1967 р. з перервами до 1998 р.).

Свою лепту у пропагування камерно-інструментальної творчості В.Барвінського у США внесли видатні скрипалі Роман Придаткевич, Євген Цегельський, Володимир Цісік. У 1934 р. в Нью-Йорку Товариство Приятелів Української Музики організувало виконання *Тріо ля-мінор* композитора, ініціатором і першою скрипкою якого був відомий Р. Придаткевич [9]. Він часто в концертах виконував *Сумну пісню* та *Гумореску* В.Барвінського. Постійно інтерпретував усі твори композитора не тільки в Україні, але й Австрії, Німеччині український віолончеліст Богдан Бережницький – концертмейстер віденської *Фолькопери*, соліст віденської опери. Їх поєднувала довголітня щира творча дружба.

Диригент і композитор А. Гнатишин з Відня з цього приводу писав: «В українському музичному мистецтві Бережницький і Барвінський були нерозлучними приятелями, творцями. Все, що Барвінський скомпонував для віолончелі, Бережницький, як знавець цього інструмента і великий педант, докладно опрацював твір. Він зміняв та уліпшував фразування, пальцівки, стакато, легато; поширював каденції і т.п.» [14]. Спільно з В.Барвінським також здійснив концертну подорож Галичиною (1923 р.) та по Україні (1928-1929 рр.), у 1924 і 1929 рр. брав участь в авторських концертах В.Барвінського у Львові. На першому сольному концерті Б.Бережницького у Львові 12 травня 1924 року вперше прозвучали *Варіації на українські теми* В.Барвінського, які виникли з ініціативи і на прохання віолончеліста і йому ж присвячені [5, 149]. С.Людкевич у рецензії на цей концерт характеризував твір як вагомий внесок у загальну віолончельну літературу, а виконавця безконкурентним [28]. На концерті наступного року Б.Бережницький блискуче виконує *Думку* композитора, яку С.Людкевич називав «твором правдивої індивідуальності й оригінальності» [29].

У спогадах про гастролі Україною 1928 р. композитор подає програму віолончельних творів першого концерту у Києві – *Соната* для віолончелі і фортепіано, яка була завершена за рік до цього і виконана вперше, а також *Думка*, *Ноктюрн* та *Варіації на українські теми*. Всі твори публіка приймала дуже тепло [3, 20-21]. Як вказує автор, *Ноктюрн* був написаний для Б.Бережницького [5, 142]. Серед інших улюблених творів виконавця були такі твори В.Барвінського: *Українська сюїта*, *Коліскова*, *Мелодія*, *Мала сюїта*. Трагедією В.Барвінського і його засланням до мордовських таборів, де митець пробув десять років, перейнялися всі, хто знав його. Особливо глибоко пережив її Б. Бережницький. Коли значна частина творчого доробку композитора була знищена сталінською репресивною машиною, саме Б. Бережницький повернув до Львова усі наявні в нього твори В.Барвінського (даровані свого часу композитором), щоб відновити їх для наступних поколінь [26, 285].

Отже, Б. Бережницький виступав ініціатором написання, першим виконавцем творів для віолончелі В.Барвінського, а також зберіг ряд творів композитора і повернув їх в активне концертне життя. Постійно пропагував віолончельні твори свого батька в країнах Європи його син – Іван Барвінський. Разом із творами західноєвропейських композиторів у концертах уславленої віолончелістки Христі Колесси-Герич в країнах Європи, Канади і США звучала українська музика, зокрема твори В.Барвінського, який високо цінував мистецтво сестер Любки і Христі Колесс [2]. У виконанні сестер часто звучала його *Сюїта для віолончелі і фортепіано*, а фортепіанна *соната* була віднайдена у Любки Колесси в Канаді [7, 183]. Світова прем'єра *Ліричного концерту для віолончелі з оркестром*, написаного В.Барвінським у тюрмі, відбулася в резиденції Білого Дому Президента США у виконанні видатної віолончелістки Брігіті Грюнтер та Дарії Гординської-Каранович [31]. Першим українським симфонічним твором, що прозвучав за кордоном, була *Українська рhapsодія* композитора (Відень, 1914 р.; Прага, 1920).

Творчість В.Барвінського спонукала композиторів Канади до її перекладів. Так, Василь Сидоренко написав парафраз *Української сюїти* В.Барвінського для десяти фортепіано, а Сергій Яременко – три скрипкові дуети на твори В.Барвінського – *Заколисна*, *Думка*, *Канцонета*.

У той час як в Україні на постать В.Барвінського та його творчість було накладено табу, за кордоном феномен митця осмислювався українськими музикознавцями, більшість з яких особисто знали його. Найбільше висвітлення життя і творчості В.Барвінського знаходимо у музикознавчих статтях і мемуарах Василя Витвицького (США). Тривала співпраця митців дає можливість останньому не тільки аналізувати творчість композитора, а й подати у своїх спогадах цікаві і важливі для розуміння процесів розвитку української музичної культури події та факти. Мемуари «Василь Барвінський у моїх спогадах», що були надруковані у журналі *Сучасність* (Мюнхен, 1965), написані з особливою теплотою і пієтетом, охоплюють період з кінця 30-х рр. і завершуються 1944 роком, коли В.Витвицький емігрував з рідної землі [8].

У спогадах «Музичними шляхами», що були опубліковані пізніше [10], В.Витвицький дещо повторюючи із попередніх мемуарів, розширює їх часові рамки і додає не опубліковані раніше факти. Зокрема, про виконання у Відні у 1944 р. піаністом Тарасом Микишею творів композитора, про видання альбому фортепіанних творів *Наше сонечко* В.Барвінського в умовах таборів для переміщених осіб у повоєнній Німеччині завдяки фінансовій підтримці Р.Придаткевича та М. Гайворонського із США; про організацію Літературно-мистецьким клубом у Детройті (США, 1954 р.) вечора з творів Барвінського, участь у якому взяли піаністка Марта Тарнавська, віолончелістка Христя Колесса-Герич, співачка Наталія Носенко; про концерт на вістку про смерть композитора піаністки Д.Гординської-Каранович із словом В.Витвицького (1963 р.);

про концерт Іри Маланюк в Детройті (США) в 1972 р., в програмі якого були твори композитора.

Знайомство митців відбулося у Кракові під час навчання Витвицького на музикологічному відділі Ягеллонського університету, коли темою для своєї семінарської праці він обрав фортепіанну музику В.Барвінського. Митець постає у цих спогадах багатогранною особистістю, проте не як ікона, а як жива людина зі своїми сильними і слабкими сторонами. В.Витвицький аналізував творчість композитора, свідченням чого є нещодавно вперше опубліковані Л.Лехником його аналітичні етюди з цього питання [12], а також згадки про рукописи «Три прелюдії В.Барвінського» із зібрання Р.Савицького-мол. [7, с.14], «Мініатюри на Лемківські теми Василя Барвінського» [7, 33]. Мабуть, музикознавець готував глибше дослідження про Барвінського. Важливо, що написані в різний час, вони складають стилістично єдине аналітичне дослідження творів композитора.

В. Витвицького завжди хвилювала проблема повернення творчої спадщини композитора. У статті про нього газета *Свобода* (1987 р.) напередодні 100-річчя від дня народження В. Витвицький звертає особливу увагу на популяризацію творчості В.Барвінського, зокрема у вільному світі [13]. Так, німецький піаніст Міхаель Грілл зацікавлений творами композитора записав платівку з прелюдіями і мініатюрами⁹; вивчення і опублікування чекає листування В.Барвінського з діячами діаспори Р. Придаткевичем, М.Гайворонським та ін. Причиною ще одного його звернення до української діаспори стало 30-річчя смерті В.Барвінського. У короткій замітці в газеті *Свобода* (1993 р.), високо оцінюючи сподвижницьку працю С. Павлишин, музикознавець наголошує на потребі видання повної монографії життя і творчості В.Барвінського з об'єктивною характеристикою його творчості та місця в українській музичній культурі, увагою до періоду 1948-1958 рр. в житті композитора, пошуком і виданням знищених творів, потребою звукозаписів, звертається до зарубіжної громадськості з проханням фінансово підтримати ці проекти [13].

Музиколог Зиновій Лисько (учень В.Барвінського з композиції) у статті про композитора, яка є його словом на концерті, присвяченому творчості Барвінського у виконанні піаністки Д.Гординської-Каранович у Нью-Йорку 20 жовтня 1963 р. в рік смерті композитора, робить важливий висновок про те, що «творчість Барвінського була тим зворотним моментом, що від нього неначе змінилося обличчя нашої музичної культури із специфічно вокального на зрівноважене вокально-інструментальне. Не зважаючи на свою «європеїзацію», тобто на використання сучасних форм і засобів музичного вияву, це обличчя стало ще більш національне, ніж було перед тим, а разом воно включилося в орбіту всесвітнього музичного мистецтва, як інтегральна й неодмін-

⁹ Він керував «Motettenchor»-ом, який на світових гастролях співав колядку Барвінського «Небо і земля», а на 100-річчя з дня народження композитора виступав в Америці, де звучала «Хоральна прелюдія» В.Барвінського в перекладі для органу [32, 65].

на його частина» [27, 133]. Лисько характеризує стиль композитора як «просто неперевершений. Мелодійність його голосових ліній, контрапунктичне їх плетіння завжди виведені старанно і логічно. Гармоніка Барвінського, так само, як і його мелодика, очевидно цілком тональна, має загальний характер романтичний, з легким імпресіоністичним забарвленням... Взагалі, в тих естетично-стилевих рамках, які він сам собі свідомо накреслив, Барвінський дуже виразно проявляє свою мистецьку індивідуальність і дає кришталеву чисті зразки цього стилю. Національний український елемент у його творчості проявляється дуже сильно, і то не тільки загальним своїм характером, але й чистим використанням українських народних тем» [27, 134-135].

Скрипаль, диригент, засновник Музичного інституту ім. М. Лисенка в Торонто (Канада) Іван Ковалів¹⁰ в нарисі про В.Барвінського аналізує структуру його композицій, розглядає питання української ідентичності та стилю композитора: «Чар композицій Барвінського лежить у першу чергу в його ліризмі, в його медитивній замріяності, у його поетичній дрімливості. Основи цього стилю, як і весь його клімат, – це художнє відображення українського народу. Тут змальована звуками вся пасторальність української психіки, далекої від урбанізму і механічного світовідчуження. Музика в такому аспекті – це інтимне стоплення з красою природи, сумирна відданість долі, почуття полегкості після життєвої напруги. В такому розумінні використовує Барвінський тематику народних пісень, хоч і пристосовує її до ідіому, в якому він працює» [21, 11-12]. Водночас музикознавець робить висновок про те, що розвиток українських композиторів, який відбувався в контексті загальноєвропейської музичної сфери породжує феномен стилістичного обміну, який віддзеркалюється у творчості В. Барвінського: «Здавалось би, ідеали, що їх Барвінський перейняв, це ідеали Брамса, які по через Дворжака залишили своє глибоке коріння в модерних чеських композиторів: В.Новака і Й.Сука. Це романтична спадщина, яка пов'язує емоціональне із класичною рельєфністю мелодійної лінії, це буйність, яка ховається за мистецькою стриманістю і шляхетною контролею» [21, 10].

Композитор, піаніст і музиколог Антін Рудницький (США) в історико-критичному огляді *Українська музика*, даючи високу оцінку творчості В.Барвінського загалом, все ж таки вважає його майстром мініатюри [36, с.163], применшуючи твори великої форми. Причиною цього можуть бути ті обставини, що А.Рудницький у своїх статтях міг дозволити собі принизити гідність М.Лисенка, М.Леонтовича, С.Людкевича та інших композиторів, а В.Барвінський, дбаючи про добре ім'я української музики, виступав проти цього¹¹, а також мала кількість доступних в діаспорі друкованих творів для аналізу та інші чинники.

Хоч ряд висновків, висловлених музикологами діаспори, знайшли своє продовження і обґрунтування сучасним українським музикознавст-

¹⁰ В.Барвінський дав високу оцінку виступу І.Коваліва у Львові в рецензії «Концерти скрипаків» в журналі «Українська музика» (квітень, 1939. – С. 60-61).

¹¹ Про це В.Барвінський писав у листі до С.Грици 9 травня 1962 р. [16, 75].

вом, вони вагомі, оскільки були першими штрихами і узагальненнями життєвого і творчого портрету митця, доповнюють музичне барвінськознавство.

Видання творів В. Барвінського за кордоном та зарубіжна дискографія митця є ще малодослідженими, проте можна стверджувати, що *б мініатюр на українські народні теми* (1920 р.) для фортепіано соло стали одними з найбільш популярних творів української фортепіанної літератури в світі, мали кілька європейських видань (*Universal Edition* у різних своїх виданнях, *Peters*)¹². Одна із них – *Український танок* була видана в Японії (Nakamura, Tokyo) [5, 150.], одна – у Нью-Йорку (1943 р.) у збірці, де кожен з найвизначніших «радянських» композиторів був представлений одною фортепіанною п'єсою [7, 182]. Часто друкувалися за кордоном *Прелюдії* В. Барвінського. Перше видання циклу було здійснене Києво-Лейпцигським видавництвом *Українська накладня* у 1918 р. Після одержання I-ої премії за дві народні лемківські пісні для голосу, фортепіано і скрипки (*Полетів бим на край світа* та *Не піду я за Яська*) на конкурсі на музичні твори товариства *Об'єднання* в Нью-Йорку, композитор одержав замовлення на *Збірку українських народних пісень*, яка була написана для фортепіано в дві руки і видана друком у Нью-Йоркському видавництві *Українська музична накладня* заходами М. Гайворонського в 1929 р.¹³ Під час війни під редагуванням В. Витвицького у Кракові були надруковані *Пісні з Богогласника* В. Барвінського для хору¹⁴.

Фортепіанна дискографія творів В. Барвінського у виконанні піаністів діаспори Р. Савицького [6 записів; 19, 300-302], Д. Гординської-Каранович [4 записи, 18, 330-331] зібрана Н. Кашкадамовою, вокальна дискографія І. Маланюк подана С. Павлишин [35, 106], відомо про записи солоспівів В. Барвінського Іванною Мигаль (Канада; 1 запис), Іванною Синенькою-Іваницькою (3 твори), Орестом Руснаком (1 твір), Павлом Плішкою (компакт-диск). Проте й досі тут залишається ще багато невідомого.

Загальний професійний рівень світового виконавського мистецтва ХХ ст. вимагав конкурентноздатних творів національної композиторської школи, які могли б звучати поряд із найкращими зразками світової літератури. Такі композиції створював український композитор В. Барвінський, а їх виконання видатними представниками українського зарубіжжя на всіх континентах вводило їх у світовий контекст. Представляючи різні музичні школи і стилі, впроваджуючи ідеї та традиції високого професіоналізму, закладені В. Барвінським, вони не тільки інтегрувалися в полі культурних координатах різних країн і континентів, а й зберегли унікальні риси української виконавської школи. Завдяки діас-

¹² Частину творів, що вийшли друком, вказує сам композитор [5, с.163-166].

¹³ В Україні це видання: «Барвінський В. Українські народні пісні для фортепіано зі словесним текстом / Упор. Р. Савицький-мол., О. Смоляк. - Тернопіль: Астон, 2000.

¹⁴ В. Барвінський. Пісні з Богогласника / Ред. В. Витвицький. – Краків; Львів: Укр. вид-во, 1944.

порі окремі твори композитора були збережені і повернулися в музичний простір України. Відкриття об'єктивної картини збереження і пропагування творів композитора українською діаспорою є не тільки даниною пам'яті видатному митцю, а й допомагає створити цілісність українського культурного соціуму ХХ століття.

Література

1. *Барвінський В.* Любка Колесса / Василь Барвінський // Новий час. – 1929. – квітень.
2. *Барвінський В.* Любка і Христя Колесси / Василь Барвінський // Новий час. – 1933. – 1 черв.
3. *Барвінський В.* Враження з побуту на Україні / Василь Барвінський // *Барвінський В.* З музично-письменницької спадщини. Дослідження, публіцистика, листи. / Упор. Грабовський В. – Дрогобич: Коло, 2004. – С. 10-103.
4. *В. Барвінський.* Вибрані матеріали про його життя і творчість (з родинного архіву Р.Савицького). – Кренфорд, США, 2000.
5. *Барвінський В.* Коментований список творів (замітки композитора) // *Барвінський В.* З музично-письменницької спадщини. Дослідження, публіцистика, листи / Василь Барвінський / Упор. Грабовський В. – Дрогобич: Коло, 2004. – С.136-174.
6. *Барвінський В.* Концерт для фортепіано з оркестром (клавір) / Василь Барвінський / Ред.-упор. М.Крушельницька. – Львів: В-во «СПОЛОМ», 2007.
7. Василь Барвінський в контексті європейської музичної культури. Статті та матеріали / Ред.-упор. О.Смоляк. – Тернопіль: Астон, 2003.
8. *Витвицький В.* Василь Барвінський у моїх спогадах / Василь Витвицький // Сучасність (Мюнхен). – 1965. – листопад. – С.5-35.
9. *Витвицький В.* Тривалий пам'ятник / Василь Витвицький // Свобода. – 1988. – 21 жовт., Ч. 201.
10. *Витвицький В.* Музичними шляхами. Спогади / Василь Витвицький. – Мюнхен: Сучасність, 1989.
11. *Витвицький В.* Василь Барвінський // *Витвицький В.* За океаном: Збірник статей / Василь Витвицький / Ред.-упоряд. Ю. Ясинівський. – Львів: Львів. організація Спілки композиторів України, Музикознавча комісія НТШ ім. Т. Г. Шевченка, 1996. – С. 115-119.
12. *Витвицький В.* Аналітичні етюди про творчість Василя Барвінського // *Витвицький В.* Музикознавчі праці. Публіцистика / Василь Витвицький / Упор. Л.Лехник. – Львів, 2003. – С. 234 –243.
13. *Витвицький В.* 30-річчя з дня смерті В.Барвінського / Василь Витвицький // Свобода (Нью-Йорк). – 1993. – ч. 107.
14. *Гнатишин А.* Пам'яті Богдана Бережницького / Андрій Гнатишин // Християнський голос. – 1966. – 6 лют.
15. *Гординська-Каранович Д.* Василь Барвінський / Дарія Гординська-Каранович // Вісті (Твін Сіті, Міннесота, США). – 1964. – Т. 2 (9).

16. *Грица С.* На вшанування пам'яті композитора Василя Барвінського / Софія Грица // Студії мистецтвознавчі. Ч. 2. – К.: Вид-во ІМФЕ, 2003. – С. 71-82.
17. *Жук Г.* Віолончельна творчість В.Барвінського в контексті розвитку жанру в українській музиці першої половини ХХ століття: Автореферат... дис. ... канд. мистецтвознавства. – Львів, 2005.
18. *Залеський О.* Василь Барвінський / Осип Залеський // Свобода (Нью-Йорк). – 1958. – січ.
19. *Кашкадамова Н.* Фортеп'яне мистецтво у Львові. Статті. Рецензії. Матеріали. – Тернопіль: СМП «Астон», 2001.
20. *Кияновська Л.* Галицька музична культура ХІХ – ХХ ст.: Навч. посібник /Любов Кияновська. – Чернівці: Книги–ХХІ, 2007.
21. *Ковалів І.* Василь Барвінський: нарис життя і творчості /Іван Ковалів. – Торонто: Муз. ін-т ім. М.Лисенка, 1964.
22. *Кошиць О.* У всій красі й принаді / Олександр Кошиць// Свобода (Нью-Йорк). – 1940. – 8 лист.
23. *Кошиць О.* Листи до друга (1904-1931) / Олександр Кошиць // Ред.-упоряд. Л.Пархоменко. – К.: Рада, 1998.
24. *Кошиць О.* З піснею через світ (Подорож Української республіканської капели) / Олександр Кошиць. – К.: Рада, 1998.
25. *Кузишин О.* Про музику Івана Коваліва //Сучасність. – 1987. – Ч.2 (310). – С. 46 – 53;
26. *Лисенко І.* Пропагандист української музики (Богдан Бережницький)/ Іван Лисенко// *Лисенко І.* Музики сонячні дзвони. Статті, рецензії, спогади. – К.: Рада, 2004. – С. 283-286.
27. *Лисько З.* Василь Барвінський / Зеновій Лисько // Ювілейний календар-альманах Українського Народного Союзу на 1964 рік. У 150-річчя народження Тараса Шевченка. – Джерзі Ситі – Нью-Йорк: Вид-во «Свобода».– С.133-136.
28. *Людкевич С.* Концерт челіста п. Б.Бережницького / Станислав Людкевич // Діло. –1924. – Ч. 105.
29. *Людкевич С.* Концерт челіста п. Б.Бережницького / Станислав Людкевич // Діло. –1925. – Ч. 98.
30. *Маланюк І.* Голос серця. Автобіографія співачки /Іра Маланюк. – Вид-во «Collegium musicum» Львів. Т-ва Ріхарда Вагнера, 2001.
31. Музичний салют Україні // Свобода. – 1978. – 14 черв.
32. *Назар-Шевчук Л.* Твори Василя Барвінського у світовому музичному виконавстві / Лілія Назар-Шевчук // Виконавсько-педагогічні принципи Василя Барвінського та його послідовників як складова частина Львівської піаністичної школи. Матеріали наук.-практ. конф. (Львів, 5 квітня 2006 р.) – Львів, 2006. – С. 62- 77.
33. *Назар Л.* Сильові виміри творчості Василя Барвінського: Автореф.... дис. ... канд. мистецтвознавства /Лілія Назар. – Львів, 2007.
34. *Павлишин С.* Василь Барвінський /Стефанія Павлишин. – К.: Муз. Україна, 1990.

35. *Павлишин С.* Історія однієї кар'єри /Стефанія Павлишин. – Львів: Ред. г. «Неділя», вид-во «Вільна Україна», 1994.
36. *Рудницький А.* Українська музика: Історико-критичний огляд /Антін Рудницький. – Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1963.
37. *Савицький Р.-мол.* Віднайдено великий твір Василя Барвінського /Роман Савицький-мол. // Свобода (Нью-Йорк). – 1993. – 3 верес. – Ч. 168.
38. *Савицький Р.-мол.* Хронологія фортепіанного концерту f-moll Василя Барвінського (реконструкція історичної долі) /Роман Савицький-мол. //Барвінський В. Концерт для фортепіано з оркестром (клавір) / Ред.- упор. М.Крушельницька. – Львів: В-во «СПОЛОМ», 2007. – С. 4.
39. *Скала-Старицький М.* Автобіографічні нариси /Мирослав Скала-Старицький / Ред.-упор. Ігор Соневицький. – Львів, 2000.
40. *Шнерх С.* Незмовкна пісня / Сергій Шнерх/ Ред.-упор. О. Шнерх. – Львів: ТеРус, 2001.

Стаття надійшла до редакційної колегії 04.07.2009 р.

Рекомендовано до друку докт. мистецтвозн., професором Черепаниним М.І.

SAVING AND POPULARIZATION OF CREATIVE INHERITANCE OF VASILIIY BARVINSKY BY ARTISTS OF UKRAINIAN FOREIGN

G. V. Karas

*PreCarpathian National University by V. Stefanyk,, 57 Shevchenko Street,
Ivano-Frankivs'k, 76000, Ukraine, tel. +380(342)555-888*

The article presents special features of preservation and popularization of Vasil Barvinsky's creative legacy by the Ukrainians in the context of vocal, choral and instrumental performance as well as Ukrainian musicology of the West Diaspora. Special attention focuses on the publications and recordings of musical works of V. Barvinsky.

Key words: *musical works, performance, pianist, singer, creative legacy.*